

Сорока Лариса Володимирівна,

кандидат юридичних наук, доцент, заступник директора з наукової роботи Науково-дослідного інституту публічного права, вул. Г. Кіпни 2-а, офіс 606, м. Київ, lsoroka_kw@ukr.net, +0380505745619, <https://orcid.org/0000-0002-6979-6049>

СТІЙКИЙ РОЗВИТОК КОСМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЯК ОСНОВА ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ КРАЇНИ

Анотація. У публікації розглядаються основні міжнародні нормативно-правові акти, які врегульовують питання стійкого розвитку космічної діяльності. На основі їх аналізу сформовано теоретичні та методичні засади поняття, що таке «стійкий розвиток космічної діяльності». Звернено увагу, що дискусії про баланс між безпечними факторами, економічним розвитком і міжнародним захистом навколишнього середовища, які почалися ще в 1970-х роках. Результатом довготривалих дискусій в рамках роботи ООН та його комітетів було прийняття Керівних принципів забезпечення довгострокової стійкості космічної діяльності, які враховують Цілі сталого розвитку та є новим вектором у розвитку космічних відносин. Робиться висновок, що прийняття узгоджених Керівних принципів забезпечення довгострокового стійкого розвитку космічної діяльності покликані підтримувати розвиток національних та міжнародних практик та рамок безпеки для ведення космічної діяльності, забезпечуючи при цьому гнучкість у адаптації таких практик та рамок до конкретних національних обставин. Вони також призначені для підтримки держав та міжнародні міжурядові організації, що розвивають свої космічні можливості таким чином, що не завдають шкоди навколишньому космічному середовищу та безпеці космічних операцій. Таким чином, виникла потреба в розробленні більш інклюзивної концепції, яка охоплювала б і зачіпала всі вищезгадані питання. Зазначені питання також необхідно враховувати при розробці нової космічної доктрини. В якій не тільки обмежуватися підтримкою балансу між здійсненням космічної діяльності та захистом космічного середовища, але також включати питання сталого розвитку на Землі. І хоча Керівні принципи забезпечення довгострокового стійкого розвитку космічної діяльності є добровільними та не мають юридичної сили в рамках міжнародного права. Однак, незважаючи на це, вони можуть мати юридичну силу у тому сенсі, що держави можуть вирішувати включити елементи керівних принципів у своє національне законодавство чи ні.

Ключові слова: космічна діяльність, стійкий розвиток, керівні принципи, нормативно-правові акти.

SUSTAINABLE DEVELOPMENT OF SPACE ACTIVITY AS THE BASIS OF ECONOMIC DEVELOPMENT

Annotation: The publication deals with major international legal acts that regulate the sustainable development of space activities. On the basis of their analysis the theoretical and methodological foundations of the concept of «sustainable development of space activity» have been formed. It is noted that discussions about the balance between security factors, economic development and international environmental protection began in the 1970s. Long-term discussions within the UN and its committees have resulted in the adoption of the Guidelines for Long-Term Sustainability of Space Activities, which take into account the Sustainable Development Goals and are a new vector in the development of space relations. It is concluded that the adoption of harmonized Guidelines for the long-term sustainable development of space activities is intended to support the development of national and international space security practices and frameworks while providing flexibility in adapting such practices and frameworks to specific national circumstances. They are also intended to support States and international intergovernmental organizations developing their space capabilities in a way that does not harm the environment and the security of space operations. Thus, there was a need to develop a more inclusive concept that would cover and address all of the above issues. These issues must also be taken into account when developing a new space doctrine. Not only to limit the balance between space activities and the protection of the space environment, but also to include issues of sustainable development on Earth. Although the Guidelines for the Long-Term Sustainable Development of Space Activities are voluntary and have no legal force under international law. Nevertheless, they may have legal force in the sense that states may decide to include elements of the guidelines in their national legislation or not.

Keywords: space activities, sustainable development, guidelines, regulations

Постановка проблеми. Основними завданнями правового регулювання космічної діяльності на сучасному етапі є: забезпечення безпеки (англ. – security) у військовому аспекті, захищеності (англ. – safety) людей і природного середовища і досягнення стійкості (англ. – sustainability) у використанні космічного простору в довгостроковій перспективі. Всі три завдання взаємопов'язані і доповнюють один

одного [1]. Тому стійкість або її відсутність, це складна і динамічна особливість спільнот і регіонів. Це і процес, і результат, який вимагає від нас здатність: передбачити загрози, зменшити вразливість, мобілізувати свої ресурси і активи і планувати краще майбутнє.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Питанням розвитку космічної діяльності присвятили свої праці такі вітчизняні та зарубіжні уче-

ні: Малишева Н., А. Урсул, С. Ударцев, С. Кричевський та ін. Проте питання впровадження керованих принципів довгострокового розвитку космічної діяльності залишається недостатньо вивченим.

Метою статті є дослідження міжнародних та національних нормативно-правових актів у сфері забезпечення керованих принципів довгострокового розвитку космічної діяльності та виокремлення основних підходів, які можна імплементувати в Україні.

Виклад основного матеріалу. Дискусії про баланс між безпековими факторами, економічним розвитком і міжнародним захистом навколишнього середовища, які почалися ще в 1970-х роках, не привернули загальної уваги, аж поки у 1987 року, коли концепція стійкого розвитку вперше було використано у відомій доповіді Брундтланда. В ній вказувалося, що цей розвиток повинен відповідати потребам сьогодення з належним урахуванням потреб майбутніх поколінь і далі давалося визначення, що стійкий розвиток – це розвиток, який відповідає потребам сьогодення без шкоди для здатності майбутніх поколінь задовольняти власні потреби [2, с. 41]. Дане визначення містить у собі два ключових поняття: поняття «потреби», зокрема, найважливіші потреби бідних у світі, яким слід надати переважний пріоритет; і ідея обмежень, що обумовленні станом технологій та здатністю середовища задовольняти теперішні та майбутні потреби.

Після цього поняття «стійкий розвиток» з'явилося в різних міжнародних документах [3; 4] і в науковій літературі [5, 6] з різних точок зору і навіть було

визнано в якості загального принципу в 1990-х роках [7]. Глобальне поширення стійкого розвитку у поєднанні з несприятливими змінами космічного середовища в 1990-х роках звернули увагу вчених і практиків [8] і космічного співтовариства. На порядку денному, крім проблем використання космічного простору у військових цілях (1), зменшення космічного сміття (2) і врегулювання космічного трафіку (3), довгостроковим дослідженням і використанню космічного простору (4) також існували і інші проблеми, такі як: космічна погода (5), ядерне забруднення і радіочастотні перешкоди (6). Що ще більш важливо, ці шість питань були більш-менш пов'язані один з одним, але для їх вирішення, не було розроблено оптимального механізму. Таким чином, виникла потреба в розробленні більш інклюзивної концепції, яка охоплювала б і зачіпала всі вищезгадані питання.

Зазначені питання також необхідно враховувати при розробці нової космічної доктрини. В якій не тільки обмежуватися підтримкою балансу між здійсненням космічної діяльності та захистом космічного середовища, але також включати питання сталого розвитку на Землі. Це має сенс, оскільки космічна діяльність, яка не може дати нам реальних або потенційних соціально-економічних переваг в довгостроковій перспективі, не здійснюватиметься зі стійким інтересом надалі. Тому, починаючи із 2000-х років в Кометі по використанню космічного простору у мирних цілях велася дискусія щодо оновлення основних базових принципів щодо освоєння космосу. Результатом зазначеної дискусії було те, що до порядку денного засідань

Комітету ООН по космосу з 2010 р був включений проект «Довгострокова стійкість космічної діяльності» [9].

В рамках якого були засновані чотири групи експертів для розгляду наступних тем: підгрупа А «Стієке використання космічного простору в підтримку сталого розвитку на Землі» (Sustainable Space Utilization supporting Sustainable Development on Earth); підгрупа В «Космічне сміття, космічні операції і засоби сприяння спільному забезпеченню поінформованості про ситуації в космосі» (Space Debris, Space Operations and Tools to support Collaborative Space Situational Awareness); підгрупа С «Космічна погода» (Space Weather); підгрупа D «Нормативні режими і керівництва для учасників в космічній діяльності» (Regulatory Regimes and Guidance for Actors In the Space Arena).

А вже у вересні 2015 року Організацією Об'єднаних Націй приймається знаковий документ Порядок денний в галузі розвитку до 2030 р., в якому була визначена дорожня карта сталого розвитку світового суспільства, що складалася із 17 цілей – «Цілей сталого розвитку» (ЦСР), які мають бути досягнуті у кожній країні до 2030 року [10]. Зазначені цілі є продовженням Цілей розвитку тисячоліття (ЦРТ) [11] і продовжують напрям у подоланні бідності у світі та включають набір унікальних інструментів, що допоможуть розв'язати проблеми пов'язані із захистом планети від негативного впливу, рівного доступу до ресурсів, задоволення ряду соціальних потреб і таке ін.

Для впровадження заявлених ЦСР у космічну діяльність була створена при ООН Робоча група по довгостроковій стійкості космічної діяльності провела

перші домовленості щодо дванадцяти Керівних принципів забезпечення довгострокової стійкості космічної діяльності, які були озвучені на п'ятдесят дев'ятій сесії засідання Комітету по використанню космічного простору у мирних цілях в 2016 році [12].

Представники країн, які були присутні на п'ятдесят дев'ятій сесії підтвердили свою прихильність до прийнятих раніше принципам по дослідженню і використанню космічного простору в мирних цілях і наголосили на їх важливості. Деякі делегації висловили думку, що заходи по забезпеченню транспарентності і зміцненню довіри можуть внести важливий вклад в підвищення безпеки, надійності і стійкості діяльності в космічному просторі. Для зміцнення міжнародного співробітництва в космосі, встановлення стандартів відповідальної поведінки в усьому спектрі космічної діяльності, прийняття зобов'язань дотримуватися принципу невтручання в мирні дослідження і використання космічного простору, сприяння справедливому доступу до космічного простору і підвищення прозорості космічної діяльності було б вірно розробити оновлену угоду по Космосу, переговори по якій слід провести в рамках Організації Об'єднаних Націй [12].

Не зважаючи на вищезазначені заяви більшості країн, домовленість була досягнута лише щодо дванадцяти принципам. Стосовно інших ще й досі ведуться переговори. Наприклад, по преамбулі та ще дев'яти принципам дійшли згоди у 2018 році на п'ятдесят п'ятої сесії Науково-технічного підкомітету Комітету з використання космічного простору в мирних цілях.

Як і всі раніше прийняти міжнародні принципи, застосування Керівних принципів забезпечення довгострокової стійкості космічної діяльності носять добровільний характер. Але висловлюється надія, що держави розуміють значення прийнятих принципів для теперішнього та майбутніх поколінь, які закладають основу для створення оновленої космічної доктрини.

Станом на початок 2020 року у частині «А» Керівних принципів забезпечення довгострокової стійкості космічної діяльності міститься попередньо узгоджені тексти 21 принципів, а в частині «В» – тексти семи керівних принципів, інші ще на стадії обговорення. Найбільше дискусій виникло по питанням, що пов'язані із нормативним регулюванням комплексу ключових аспектів безпеки космічних операцій. А саме, що стосується безпечного проведення операцій з активного видалення або знищення в екстрених випадках космічних об'єктів, щодо цілого ряду інших запобіжних заходів і самообмежень, які державам варто було б в порядку доброї волі застосовувати в інтересах операційної безпеки в космосі.

Унікальна природа космічного середовища означає, що космічна діяльність будь-якого учасника легко впливає на діяльність інших. Наприклад, космічне сміття, незалежно від країни його походження, являє собою серйозну загрозу безпечної експлуатації для кожного створеного космічного об'єкта і який був чи буде запущений у космічний простір. Тому співпраця і координація між усіма космічними суб'єктами необхідна для успішного виконання ряду питань з недопущен-

ня утворення та знешкодження космічного сміття. Крім того, космічний простір є суспільним надбанням, який доступний кожному і тому вимагає узгодження правил для усунення потенційних зіткнень з-за зростаючого числа супутників. У цьому сенсі ООН повинна прийняти правила для координації космічної діяльності своїх країн-членів.

Висновки. Прийняття узгоджених Керівних принципів забезпечення довгострокового стійкого розвитку космічної діяльності покликані підтримувати розвиток національних та міжнародних практик та рамок безпеки для ведення космічної діяльності, забезпечуючи при цьому гнучкість у адаптації таких практик та рамок до конкретних національних обставин. Вони також призначені для підтримки держав та міжнародні міжурядові організації, що розвивають свої космічні можливості таким чином, що не завдають шкоди навколишньому космічному середовищу та безпеці космічних операцій. І хоча Керівні принципи забезпечення довгострокового стійкого розвитку космічної діяльності є добровільними та не мають юридичної сили в рамках міжнародного права. Однак, незважаючи на це, вони можуть мати юридичну силу у тому сенсі, що держави можуть вирішувати включити елементи керівних принципів у своє національне законодавство чи ні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Хітченс, Тереза. Права и свободы на орбите – как обеспечить безопасность космической деятельности. Индекс безопасности, № 3-4 (118-119), Том 22.

<http://www.pircenter.org/media/content/files/13/14875343690.pdf>

2. Report of the World Commission on Environment and

3. Development: Our Common Future. <https://sustainabledevelopment.un.org/content/documents/5987our-common-future.pdf>

4. Доклад Конференции Организации Объединенных Наций по окружающей среде и развитию, Рио-де-Жанейро, 3–14 июня 1992 года, том I, Резолюции, принятые Конференцией (издание Организации Объединенных Наций, в продаже под № R.93.I.8 и исправление), резолюция 1, приложение II

5. Agreements on Cooperation for the Sustainable Development of the Mekong River Basin, 34 ILM 864. Declaration on Establishment of the Arctic Council, 1995. <http://www.fao.org/faolex/results/details/ru/c/LEX-FAOC017433/>

6. Lélé, Sharachchandra M. Sustainable development: A critical review. World Development Volume 19, Issue 6, June 1991, Pages 607-621. [https://doi.org/10.1016/0305-750X\(91\)90197-P](https://doi.org/10.1016/0305-750X(91)90197-P)

7. DALY, HERMAN E. TOWARD SOME OPERATIONAL PRINCIPLES OF SUSTAINABLE DEVELOPMENT. Ecological Economic, 2 (1990) 1-6.

8. У преамбулі до Угоди щодо створення ЄС зазначено, що « ... зберігати, охороняти та покращувати якість довкілля та забезпечувати розумне та раціональне використання природних ресурсів необхідно здійснювати на основі принципу стійкого розвитку». <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A21994A0103%2801%29>

9. Mikesell, Raymond F. Sustainable development and mineral resource. Resources Policy. Volume 20, Issue 2, June 1994, Pages 83-86 [https://doi.org/10.1016/0301-4207\(94\)90020-5](https://doi.org/10.1016/0301-4207(94)90020-5)

10. A/AC.105/C.1/LTS/2011/L.1. Draft report of the Working Group on Long-term Sustainability of Outer Space Activities,

2011. https://www.unoosa.org/oosa/oosadoc/data/documents/2011/aac.105c.1lts/aac.105c.1lts2011l.1_0.html

11. Цілі сталого розвитку в Україні. <http://sdg.org.ua/ua/pro-hlobalni-tsili>

12. Millennium Development Goals (MDGs). <https://www.un.org/millenniumgoals/>

13. Доклад Комитета по использованию космического пространства в мирных целях. Пятьдесят девятая сессия (8-17 июня 2016 года) <https://undocs.org/ru/A/71/20>

REFERENCES:

1. Hitchens, T. (2016). Prava i svobody na orbite – kak obespechit bezopastnost kosmicheskoy deyatelnosti [Rights and freedoms in orbit – how to ensure the safety of space activities]. *Indeks bezopastnosti – Security Index, 3-4(118-119)*, 55-62. Retrieved from <http://www.pircenter.org/media/content/files/13/14875343690.pdf> [in Russian].

2. *Report of the World Commission on Environment and Development: Our Common Future*. (1987). United Nations. Oxford University Press. Retrieved from <https://sustainabledevelopment.un.org/content/documents/5987our-common-future.pdf> [in English].

3. Rezolyutsiya 1, prilozhenie II [Resolution 1, annex II]. (1993). *Doklad Konferentsii Organizatsii Obedinennykh Natsiy po okruzhayushchey srede i razvitiyu, Rio-de-Zhaneyro, 3-14 iyunya 1992 goda, tom I, Rezolyutsii, prinyaty Konferentsiyey – Report of the United Nations Conference on Environment and Development. Rio de Janeiro, 3-14 June 1992. Volume I. Resolutions Adopted by the Conference*. (pp. 8-518). United Nations. New York [in Russian].

4. Agreements on Cooperation for the Sustainable Development of the Mekong River Basin, 34 ILM 864 from April, 05 1995. (1995). *www.fao.org*. Retrieved from <http://www.fao.org/faolex/results/details/ru/c/LEX-FAOC017433/> [in English].

5. Sharachchandra, M.L. (1991). Sustainable development: A critical review. *World Development*, 19(6), 607-621. Retrieved from [https://doi.org/10.1016/0305-750X\(91\)90197-P](https://doi.org/10.1016/0305-750X(91)90197-P) [in English].
6. DALY, H.E. (1990). Toward some operational principles of sustainable development. *Ecological Economic*, 2, 1-6 [in English].
7. Agreement on the European Economic Area, Document 21994A0103(74). (1994). *Official Journal*, L001, 3-36. Retrieved from <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A21994A0103%2801%29> [in English].
8. Mikesell, R.F. (1994). Sustainable development and mineral resource. *Resources Policy*, 20(2), 83-86. Retrieved from [https://doi.org/10.1016/0301-4207\(94\)90020-5](https://doi.org/10.1016/0301-4207(94)90020-5) [in English].
9. Draft report of the Working Group on Long-term Sustainability of Outer Space Activities (A/AC.105/C.1/LTS/2011/L.1.). (2011). www.unoosa.org. Retrieved from https://www.unoosa.org/oosa/oosadoc/data/documents/2011/aac.105c.1lts/aac.105c.1lts2011l.1_0.html [in English].
10. Pro Hlobalni tsili [About Global Goals]. *sdg.org.ua*. Retrieved from <http://sdg.org.ua/ua/pro-hlobalni-tsili> [in Ukrainian].
11. Site of Millennium Development Goals (MDGs). www.un.org. <https://www.un.org/millenniumgoals/> [in English].
12. *Doklad Komiteta po ispolzovaniyu kosmicheskogo prostranstva v mirnykh tselyakh. Pyatdesyat devyataya sessiya (8-17 iyunya 2016 goda) [Report of the Committee on the Peaceful Uses of Outer Space. Fifty-ninth session (8-17 June 2016)]*. (2016). United Nations. New York. Retrieved from <https://undocs.org/ru/A/71/20> [in Russian].